

Az egészségközpontú szemlélet fontossága a mindennapi gyakorlatban

írta: Dr. Vályi Péter

Hypertonia Magazin 2013/4

kategória: Életmódváltás, tanácsok

A rendelésen a magas vérnyomásban, cukorbetegségben szenvedő, szélütésen, szívinfarktuson átesett beteggel beszélgetek. Elmagyarázom, milyen fontos lenne betartani a diétát, többet mozogni, a gyógyszereket is rendszeresen szedni, röviden elmondom, hogyan hatnak, milyen előnyös hatásuk van. Megértően bólogat. Elkezdünk arról beszélgetni, ha betartja a megbeszélteket, egyre erősebb lesz, újból dolgozhat a kertjében, meg tudja rendszeresen látogatni az unokáit, tud majd játszani velük, rendszeresen el tud járni a templomba, képes lesz újból részt venni az ulti-partikon. Szeme csillogni kezd, mosolyog. Csak annyit jegyez meg – Megegyeztünk, doktor úr!

Az egészség fogalmának változása

1946-ban az Egészségügyi Világszervezet egészség-meghatározása a következő volt: „Az egészség a teljes fizikai, lelki és szociális jóllét állapota, nemcsak a betegség vagy a fogyatékosság hiánya”. Ezt az állandóságot sugalló meghatározást fokozatosan egy új szemlélet váltotta fel, mert az egészség folyamatosan változó fogalom. Az egészség a napi élettel járó teendőknek, a személyes értékek kiteljesedésének, a társadalmi és gazdasági értékek megteremtésének a forrása, és nem ezeknek a célja. Az egészség megváltozott fogalma a hangsúlyt az adott személy teljesítőképességének, személyes tulajdonságainak, a természetes és az ember által alkotott fizikai (beleértve az otthoni, munkahelyi), valamint társadalmi környezetnek (beleértve a szűkebb családi, de a szélesebb gazdasági, szociális, kulturális környezetet is) az egyensúlyára helyezi. A jelenlegi álláspont szerint az egészség olyan állapot, amelyre nemcsak az jellemző, hogy az ember nem beteg és nem fog idő előtt meghalni, hanem az is, hogy a szervezete mind a felépítését, mind a működését tekintve ép, képes a mindennapi feladatainak az ellátására, beleértve a rendszeres munkavégzést is, be tudja tölteni a társadalmi szerepét, képes megküzdeni a fizikai, biológiai és a társadalmi hatásokkal, a személyes értékei kiteljesednek és megvan a jóllét érzése is. Nagyon fontos az „egészség”-nek, a teljességnek a hangsúlyozása. Az egészségközpontúságnak, az egészségügy jelenlegi feladatai mellett az egyes ember és a társadalom egészségének az ügyét kell, hogy jelentse.

Az egészségi állapot meghatározói

Az ember sajátos testi felépítésű és működésű biológiai lény, aki a természetes és maga teremtette fizikai, társadalmi, gazdasági, kulturális és más tényezők által meghatározott

környezetben céltudatos, értékteremtő tevékenységet folytat a saját és a társadalom jólléte érdekében. Egészséges állapotban az ép testi felépítésű és működésű ember képes elvégezni az életkorának, nemének megfelelő mindennapi, megszokott feladatokat, képes részt venni a társadalom életében.

Az egészségi állapotot befolyásolhatják élettani folyamatok (pl. öregedés, várandósság) és kóros folyamatok (betegség, sérülés, veleszületett vagy fejlődési rendellenességek). Ezek átmenetileg vagy tartósan vagy véglegesen változást okozhatnak a test felépítésében és/vagy működésében, amelyek kisebb-nagyobb mértékben befolyásolhatják a mindennapos, megszokott teendők elvégzését (pl. önellátási képességet [étkezés, tisztálkodás, öltözködés stb.], az önálló életvitel képességét [bevásárlást, közlekedési eszközök igénybevételét stb.], a megélhetést biztosító jövedelemszerző képességet [munkaképességet]), a társadalmi feladatok ellátását. Az egészség modern meghatározásából következik, hogy az egészségi állapotot befolyásolja a fizikai és a társadalmi környezet (amely lehet támogató vagy akadályozó), de az érintett személy tulajdonságai is (képzettség, egészségtudatosság, gyógyulni akarás, értékrend). Sértő kifejezések.

Az egészség korszerű értelmezése alapján ma már helytelen, az érintett ember személyiségjogait sértő általánosságban az ember fogyatékoságáról és rokkantságáról, fogyatékos vagy még inkább „fogyatékkal élő” emberekről beszélni. A megszokott napi tevékenységet mozgásszervi, érzékszervi, értelmi károsodás, kommunikációs képtelenség, személyiségzavar kisebb vagy nagyobb mértékben tartósan korlátozhatja. Konkrétan kell megnevezni, hogy a tartós vagy végleges, jelentős mértékű egészségkárosodás melyik formájáról, gyengén látó vagy vak, hallássérült vagy süket, mozgássérült vagy mozgásképtelen emberről van szó, mert az egyéb képességek megtartottak, még jobbak is lehetnek, mint az ép embereké. A megmaradt képességek fejlesztésével, segítő, támogató környezet kialakításával, segédeszközök alkalmazásával jelentősen mérsékelni lehet az érintett emberek hátrányát. A rendszeres, megélhetést biztosító jövedelemszerző képességnek, a munkaképességnek a tartós, jelentős akadályozottságát általánosságban „rokkantságnak” nevezik. Pontosan meg kell határozni, hogy az adott embernek mi okozza a munkaképtelenségét, az konkrétan milyen munkatevékenységre vonatkozik, megtörtént-e minden annak érdekében, hogy folytathassa a munkáját, azaz optimális volt-e az orvosi rehabilitációja, szükség van-e képzésre, átképzésre, az adott munkavégzésnek melyek az egészségi követelményei, szükséges-e a munkahelyi környezet átalakítása, el tud-e jutni a munkahelyére, esetleg képes-e távmunkában, részmunkaidőben dolgozni. A rokkantság és a fogyatékoság elnevezés azért sem helyes, mert befolyásolhatatlan, végleges állapotra utal, márpedig általában erről nincs szó.

Az egészségközpontú ellátórendszer

Ma az egészségügy még elsősorban „betegségügy”.

A továbblépés lehetőségét jelenti a személyre szabott orvoslás, amely a megelőzési szemléletet, az egyén egészségi állapotában várható változások előrejelzését, a személyre szabott diagnosztikát és kezelést, a betegnek az ellátási folyamatba való aktív bevonását foglalja magában.

Az egészségügyi ellátás során a ma még elkülönülő megelőzés, gyógyítás, rehabilitáció helyett azok egységének és egyidejűségének kell fokozatosan érvényesülnie. A kórházaknak egyidejűleg egészségházzakká kellene válniuk, a betegutak mellett szükség lenne egészségutakra is.

Ezekben az új szemléletű intézetekben valóban az egészség lehet a központban, a megelőzés általános fogalmát fokozatosan felválthatja az egészség megőrzése, az egészségromlás megelőzése, a minél pontosabb, korai diagnosztika, a korszerű gyógyítás nem más, mint az egészségkárosodás minél kisebb mértékűre csökkentése, a rehabilitáció pedig a fennálló képességek, a környezeti sajátosságok, a személyes tulajdonságok figyelembevételével végzett egészség-helyreállítás.

Az új szemléletű, egészségközpontú ellátás, mivel az emberi élet minden vonatkozását figyelembe veszi, sokkal alkalmasabb lesz az érintett személy együttműködésének a sikeresebb megnyerésére.

Az egészséggel és határterületeivel csak egy összetett, jól szervezett, tagolt, mégis egységes szemléletet megvalósító rendszer képes foglalkozni, amely feltételezi az egészségügyi, a szociális, az oktatási, a foglalkoztatási és más területek szoros együttműködését, pontos jogi szabályozását.